

Pověsti Jesenice a blízkého okolí

O panské pomstě (podle M. Vejvody)

Když se stavěla říšská silnice z Jesenice do Chotěšova, museli okolní sedláci pomáhat při pracích svými potahy. Na stavbu dohlížel přísný a samolibý stavební rada. Ten jednou uviděl robotujícího sedláka, kterak šnupe tabák ze zlaté tabatěrky. Nechal si tabatěrku ukázat a hned se mu velice zalíbila, protože byla mistrně propracovaná. Aby ji získal, nabízel sedlákovi různé výhody při stavbě silnice, ale marně. Sedlák se nechtěl s drahocennou tabatěrkou rozloučit. Myslí si: „Co bych se zbavoval pěkné věci, která se i pánům líbí. Vždyť obyčejný člověk může pro svou potěchu nějakou tu pěknou věičku mít.“ Když pan rada poznal, že sedláka neobměkčí, rozhodl se mu pomstít. Změnil v projektu trasu silnice tak, že vedla – byť oklikou – právě přes sedlákovu pole, která mu „přetřala“. Výsledek panské pomsty můžete na trase Jesenice – Chotěšov vidět dodnes, neboť v jednom místě, kde je náhlé stoupání, dělá silnice skutečně velkou okliku. *(po úpravě silnice koncem 20. st. cesta narovnána)*

Boží kámen u soseňského lomu

Jednoho dne na podzim, kdy zdejší krajina hýří nádhernou paletou barev, prý tudy procházel Bůh s anděly (podle jiné verze Kristus s apoštoly), aby se přesvědčil, že jeho dílo bylo dobré. Mocné bytosti si prý odpočinuly na velkém balvanu, který pod jejich těly, vyzařujícími nesmírnou energií, tál jako vosk. Mělo po nich zůstat dvanáct prohlubní, dnes jich je rozeznatelných jen deset.

O božím soudu (podle M. Vojvody)

Od říšské silnice, vedoucí z Jesenice do Chotěšova, odbočuje vozová cesta, spojující bývalý obecní lom a pískovnu s hlavní silnicí. Návrší vpravo od vozové cesty se říká v lidovém podání Šibeničník. Název připomíná soudní moc pánů z Petrohradu za dob nevolnictví. Na tomto návrší stávala šibenice. Pod jedním křoviskem je pískovcový kámen, v němž je viditelná prohlubenina, mající podobu lidského chodidla. O kameni vypravuje následující pověst.

V Jesenici byla kdysi odsouzena jedna prostá dívčina k trestu smrti, ačkoliv byla bez viny. Katovi pacholci ji vyvedli na Šibeničník, aby ji tady na šibenici oběsili. Dívka prosila o milost, zapřísahala se, že je nevinná, ale marně. Soudce dal pokyn, kat podtrhl žebrík a tělo nebožáčky se rozhoupalo ve větru. Najednou se ozvalo prasknutí a oprátka se přetrhla.

Dívka seskočila na kámen, který se povaloval u paty šibenice, a její noha se do kamene obtiskla. Všichni hleděli na tento div s úžasem. Davem se neslo, že jde o boží zásah, o zázrak, kterým měla být dokázána nevina odsouzené dívky. Lidé začali reptat a žádat, aby byla osvobozena. Protože ani pan soudce si nebyl jistý, jde-li o náhodu, nebo opravdu o boží zásah, raději vynesl osvobozující verdikt.

Smírčí kříže u Vlastivědného muzea

Smírčí neboli pamětní kříže upozorňovaly na tragické události. Pokud se jednalo o vraždu, musel se vrah podle středověkého práva rodině oběti odškodnit. Středověcí právníci uzavírali mezi vrahem a rodinou oběti takzvané smírčí smlouvy. Těch se dokonce několik dochovalo. Vrah měl tak vůči rodině různé povinnosti, mezi ně patřilo i zhotovení a postavení kamenného či dřevěného kříže.

Dvojice křížů z přelomu 16. a 17. století původně stála při zrušené cestě z Kosobod na Račí hrádek.

Podle pověsti se tam pobili dva ovčáci, jeden byl prý katolík, druhý luterán. Dostali se do hádky, která víra je ta pravá, a pobili se. Zda je pověst pravdivá, nevíme, jisté je několik skutečností:

Na obou křížích je vyrytý symbol meče, dnes už sice téměř nezřetelný, historické zprávy ale jeho existenci potvrzují. Symbol meče v první řadě vzbuzuje představu boje, násilí, krveprolití. Kříže s meči jsou dva, což nutně vede k představě souboje. Že jsou kříže dva, ovšem také ukazuje, že souboj skončil bez vítěze, smrtí obou soupeřů. Jednomu z křížů chybí pravé rameno, zatímco druhý je úplný. Co to znamená? Pro náš příběh to, že jeden ze soupeřů byl pravověrný katolík (úplný kříž), zatímco druhý také věřil v kříž, ovšem chybějící rameno ukazuje, že to s jeho vírou nebylo takové, jaké by mělo být. Zkrátka patřil k jiné církvi než katolické, dejme tomu třeba luteránské.

O tajemných kamenech v Krtech

Boží kámen

Nedaleko bývalého kamenolomu, nad místem, kde se Rakovnický potok obrací do protisměru, se zdvíhají svahy chráněné přírodní rezervace Krtských skal. V jednom místě můžeme spatřit několik zajímavých kamenných skupin, utvořených ze žulových balvanů. K jedné ze skupin vedou jakési přirozené schody, které jsou zakončeny velkou žulovou deskou, podpořenou menšími kameny. Na jejím povrchu můžeme spatřit čtyři prohlubeniny; ta

největší má podobu mísy o průměru asi půl metru. Ostatní tři jsou rozloženy kolem ní a podobají se vytlačeným sedadlům.

Pověst vypráví, že v době strašného hladomoru sem zabloudily tři děti, sirotci, aby si nasbíraly v lese plody k utišení věčného hladu. Náhle spatřily u kamene, který vypadá jako stůl, vznešenou zářící postavu. Neznámý dětem vlídně pokynul a ukázal jim mísu v kameni, byla plná teplé krupičné kaše. Vrhly se na ni a hladově jedly. Po jídle chtěly neznámému poděkovat, ale ten mezitím zmizel. Za několik dní měly děti znovu hlad, i když se bály, vydaly se znovu do Krtských skal. Neznámý byl na místě s dalšími dvěma vznešeně vypadajícími vousatými starci. Z kamenné mísy se kouřilo, naděje děti nezklamala. Pak již chodily ke kameni pravidelně, vždy byla mísa plná kaše, neznámé muže však více nepotkaly. To se opakovalo tak dlouho, dokud hladomor nepominul. Lidé pak usoudili, že ubohé sirotky krmil sám Kristus s apoštoly Petrem a Pavlem, jimž je zasvěcen kostel v Jesenici.

Čertův kámen

Pod kostelem, hned u hřbitova, najdeme Čertův kámen. Jsou na něm vidět dvě prohlubně ve tvaru koňských kopyt. Na tomto kameni prý kdysi vyjednával ďábel s místním sedlákem o duši, kterou mu člověk zaprodal, aby se vymanil z bídy. Čert kladl zálučné otázky, ale mazaný chlapík odpovídal tak vtipně, že démona přelstil. Ďábel vztekle zařval, zadupal nohama a propadl se do pekel. Zůstal po něm sirný pach a otisk kopyt v kameni.

BEDNAŘÍK, Tomáš . Kniha pověstí : z Rakovnícka, Novostrašicka, Křivoklátska, Poddžbánska, Jesenicka a Čistecka. Rakovník : Vydavatelství Raport, 1998. Z Jesenice, s. 26. ISBN 80-902190-3-9.
DVOŘÁK, Otomar. Strážci posvátných cest : Putování Rakovníckem a Křivoklátskem. 1. vyd. Beroun : Nakladatelství MH, 2002. 127 s. ISBN 80-903023-7-8.
RAKOVNICKO, o. p. s., HARTL, Roman. Stopy v krajině Rakovnícka : Tajemství smírčích křížů. Jemniště : Posázaví, 2010. 24 s.
FILLER, Vlasta . Osobní stránky Vlasty Filler [online]. 26. 2. 2004, 30.10.2011 [cit. 2011-11-01].
Rakovnicko a Jesenicko 27.7. - 3.8.2005. Dostupné z WWW: <<http://vlastafiller.sweb.cz/v102r.html>>.

- 1) Každá pověst má nějaký reálný základ. U každé zde zmíněné uveď, zda je v ní skutečné místo (věc), postava, nebo událost.
- 2) Jaké vlastnosti měl panský rada z pověsti Panská pomsta?
- 3) Vysvětli pojmy potah, tabatěrka, robotující.
- 4) Proč se kopec v pověsti O božím soudu nazývá Šibeničník?
- 5) Ke kterému panství patřila Jesenice a okolí?
- 6) Jaký boží zázrak se zde při výkonu trestu udál?
- 7) V pověsti Boží kámen (Soseň) je použito jedno přirovnání. Najdi jej a vysvětli.
- 8) Co znamená pojem smírčí kříže?
- 9) Ze které doby pochází ty u Vlastivědného muzea?
- 10) Odkud sem byly v 80. letech 20. století dovezeny?
- 11) Jaká tragédie jim předcházela?
- 12) Proč má jeden kříž pouze jedno rameno?
- 13) Jaké dva zvláštní kameny se nacházejí v Krtech?
- 14) Proč sedlák zaprodal čertu duši?
- 15) Kdo z nich zvítězil?
- 16) Čemu je podobný žulový kámen v krtských lesích?
- 17) Proč měly děti hlad?
- 18) Co na kameni nacházely?
- 19) Znáš pověst, která vypráví to tom, jak díky hladomoru dostal Rakovník své jméno? Zjisti ji a vyprávěj ji.
- 20) Jsou pověsti Jesenice historicky doložené? Kde by sis ověřoval jejich platnost?

Řešení:

- 1) Skutečné jsou zde: místo – silnice u Chotěšova, kameny s tajemnými otisky, kříže s vyrytými meči.
- 2) Panský rada byl závistivý, chamtivý, nepřejícný, pomstychtivý.
- 3) Potah = vůz tažený koňmi nebo voly, tabatěrka = malé pouzdro většinou na (šňupací) tabák, robotující = pracující pro vrchnost, vykonávající povinnou práci
- 4) Konaly se zde popravy
- 5) K petrohradskému panství
- 6) Utržená oprátka – trest smrti, který odsouzenému neublížil
- 7) Tál jako vosk – snadno
- 8) Smírčí kříže – upomínka na nějaký tragický čin a povinnost vraha smířit se s rodinou, které ublížil
- 9) Z přelomu 16. a 17. st.
- 10) Z cesty na Kosobody (směrem na Račihrádek)
- 11) Souboj dvou ovčáků
- 12) Jeden z mužů nebyl „pravé“ víry
- 13) Boží a Čertův kámen
- 14) Aby se vymanil z bídy
- 15) Sedlák
- 16) Velkému stolu
- 17) Byl hladomor a ony byly sirotky
- 18) Potravu - kaši
- 19) Chudá vdova chtěla v době hladomoru otrávit sebe i děti raky z potoka, o kterých se tenkrát tvrdilo, že jsou jedovatí. Místo smrti přišlo poznání, že raci mají chutné a zdravé maso. Jejich požívání zachránilo mnohé obyvatele vesnice před smrtí hladu.
- 20) Pověsti nejsou historicky doložené; v muzeu, archivu – v kronikách